

فقه و امنیت

امنیت پژوهی در تراث فقه شیعه

محمد اسماعیل نباتیان

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

www.ketab.ir

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

فقه و امنیت

امنیت پژوهی در تراث فقه شیعه

محمد اسماعیل نباتیان

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

دانشگاه معارف اسلامی

سرپرستار

محمد باقر انصاری

ویراستار

وحید حامد

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰

قیمت: ۷۱۲۰۰ تومان

عنوان: ۷۱۲؛ مسلسل: ۲۹

نشانی

قم، خیابان معلم، ساختمان ستاد دفتر تبلیغات اسلامی،

نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳-۰۲۵

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۱۱۵۱۲۵۰-۰۲۵

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران.

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

نباتیان، محمد اسماعیل، ۱۳۵۰-

عنوان و نام پدیدآور:

فقه و امنیت: امنیت پژوهی در تراث فقه شیعه/ محمد اسماعیل نباتیان؛ تهیه پژوهشکده

علوم و اندیشه سیاسی و دانشگاه معارف اسلامی

مشخصات نشر:

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری:

۵۲۰ ص، جدول

شابک:

۱۶۰۰۰۰ ریال

978-600-195-758-1

وضعیت فهرست نویسی:

فیا

یادداشت:

کتابنامه: ص. [۴۳۳]- ۴۵۸؛ همچنین به صورت زیر نویس

یادداشت:

نمایه

موضوع:

امنیت عمومی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع:

امنیت اقتصادی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع:

امنیت ملی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

شناسه افزوده:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی و دانشگاه معارف اسلامی

رده بندی کنگره:

HV ۶۷۵

رده بندی دیویی:

۳۶۳/۱۰۰۱۹

شماره کتابشناسی ملی:

۸۵۱۶۵۲۴

سخنی با خواننده ۱۵

مقدمه ۱۹

فصل اول: مفاهیم و چارچوب نظری

۱. مفاهیم ۲۶

الف) فقه ۲۶

ب) فقه امنیت ۲۹

ج) فقه سیاسی ۳۰

د) امنیت ۳۱

مفهوم امنیت در مطالعات جدید ۳۲

۱- تقسیم‌بندی مطالعات جدید امنیت ۳۳

۲- ارکان امنیت ۳۴

۳- ابعاد امنیت ۳۵

۴- تقسیم‌بندی امنیت ۳۵

- ۳۶ یک. تقسیم امنیت به اعتبار سطوح امنیت
- ۳۶ دو. انواع امنیت به اعتبار قلمرو
- ۳۷ سه. انواع امنیت از حیث موضوع
- ۳۸ ۲. چارچوب نظری
- ۴۰ الف) مصالح خمسة (مقاصد خمسة)
- ۴۱ ب) نظریه دلالت‌ها

فصل دوم: امنیت فردی

- ۴۶ ۱. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تولید و حفظ امنیت فردی
- ۴۷ الف) حفظ کرامت انسان
- ۴۸ ب) مکلف مؤمن
- ۴۹ ج) عوامل دیگر
- ۵۰ ۲. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تهدید امنیت فردی
- ۵۲ جمع‌بندی

فصل سوم: امنیت خانوادگی

- ۵۶ ۱. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تولید و تأمین امنیت خانوادگی
- ۵۷ الف) ازدواج و طلاق
- ۶۲ ب) دینداری در محیط خانواده
- ۶۳ ج) عوامل دیگر
- ۶۴ ۲. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تهدید امنیت خانوادگی

۶۵	جمع‌بندی
----	----------

فصل چهارم: امنیت اجتماعی

۷۱	۱. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تهدیدکننده امنیت اجتماعی
۷۲	الف) نگاه به نامحرم
۷۷	ب) زنا
۸۱	ج) لواط و سُحق (همجنس‌بازی)
۸۴	د) قوادی
۸۶	ه) قذف
۸۸	و) ظلم
۹۲	ز) تبعیض
۹۳	ح) دروغ
۹۵	ط) غیبت
۹۸	ی) تهمت و بهتان
۹۹	ک) عوامل دیگر
۱۰۰	۲. گزاره‌های فقهی ناظر بر عوامل تأمین و حفظ امنیت اجتماعی
۱۰۱	الف) حدود و تعزیرات
۱۰۵	ب) امر به معروف و نهی از منکر (نظارت همگانی)
۱۰۷	ج) حجاب
۱۱۰	د) تعاون؛ نهادسازی بر محور نیک‌ورزی
۱۱۳	ه) وفای به عهد؛ تقویت پیوندهای اجتماعی

- و) تقدم حق الناس بر حق الله (قاعده درء) ۱۱۴
- ز) نهاد قصا ۱۱۶
- ح) نهاد خانواده ۱۱۷
- ط) نهاد حسبه ۱۱۸
- جمع بندی ۱۲۱

فصل پنجم: امنیت نظامی / امنیت ملی

۱. گزاره های فقهی ناظر بر تولید و تأمین امنیت نظامی ۱۲۹
- الف) جهاد ۱۲۹
- ب) مرابطه؛ مرزبانی از کیل اسلام ۱۳۷
- ج) قاعده نفی سبیل (استقلال نظام اسلامی) ۱۴۲
- د) قاعده آمان ۱۴۸
- ه) قاعده (اصل) صلح ۱۴۸
- و) قاعده مقابله به مثل ۱۴۹
- ز) سبق و رمایه ۱۵۰
- ح) تسلیحات و تجهیزات نظامی ۱۵۴
- ط) سازمان و فرماندهی نیروهای مسلح ۱۵۵
۲. گزاره های فقهی ناظر بر عوامل تهدید امنیت نظامی ۱۵۸
- الف) دارالحرب ۱۵۸
- ب) عوامل دیگر ۱۶۰
۳. امنیت جهان اسلام (دارالاسلام) ۱۶۲

سخنی با خواننده

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ به منظور تحقیق و پژوهش با زمینه‌های نظری (بنیادی)، تحلیلی (توسعه‌ای) و عملیاتی (کاربردی) حوزه علوم و اندیشه سیاسی اسلام کار خود را آغاز کرد. انجام این مطالعات و معرفی و ترویج نتایج آن در حوزه علوم انسانی با رویکرد اسلامی، همواره رسالت مهم این پژوهشکده بوده است؛ با وجود این تلاش‌ها همچنان پاره‌ای کمبودها در حوزه اندیشه سیاسی اسلام وجود دارد که با انتشار برخی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در حوزه علوم اسلامی می‌توان این نیازهای جامعه علمی را جبران و به گسترش ادبیات بحث کمک کرد؛ از این رو با عنایت به ضرورت بالا و نظر به اینکه توسعه فرهنگ اسلامی و تقویت مبادی و کارکردهای آن از رسالت‌های دفتر تبلیغات اسلامی است، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی و دانشگاه معارف اسلامی طبق تفاهم‌نامه‌ای به انتشار برخی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی اقدام نموده تا از این طریق به توسعه فعالیت‌های پژوهشی و انتشاراتی در حوزه علوم انسانی با رویکرد اسلامی کمک کند.

این رساله با بهره‌گیری از تراش گران‌سنگ فقه شیعه، این هدف‌گذاری را داشته که گزاره‌های فقهی ناظر بر مسائل امنیت در ابواب گوناگون فقه را استخراج کند و

با روش استنباط استنادی به بررسی آن پردازد. اهمیت بررسی و تحلیل این موضوع به این دلیل است که از یک سو جهان اسلام با چالش امنیت در دوره معاصر از جمله جنگ‌های داخلی، تروریسم تکفیری، افراط‌گرایی مذهبی، نظام‌های استبدادی، حضور اشغالگرانه قدرت‌ها و نقش‌آفرینی تخریبی آنها روبروست و از سوی دیگر امروزه امنیت به عنوان یک امر هنجاری، مقوله‌ای بسیار پیچیده و چندوجهی است که تأمین آن مستلزم توجه به مبانی و ابعاد و سطوح گوناگون آن است. این وجوه و سطوح در مطالعات جدید امنیت که خاستگاه غربی دارد، به روشنی هویدا است. از سوی سوم هنجاری بودن امنیت، تلازم شدید آن با ارزش‌ها و فرهنگ بومی هر جامعه را نشان می‌دهد؛ از این رو بررسی امنیت و ارائه الگوی امنیتی در جهان اسلام مستلزم بذل توجه به ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های علوم اسلامی است. در این میان، فقه به عنوان دانش راهبردی اسلامی و نقش تأثیرگذار آن در طول تاریخ اسلام، این ظرفیت را دارد که در بستر آن مسئله امنیت بررسی شود و زمینه‌ساز طرح یک الگوی امنیتی بومی را فراهم کند.

پژوهشکده لازم می‌داند از تلاش‌های مؤلف محمد اسماعیل نباتیان، استادان راهنما نجف لک‌زایی و مشاور مصطفی ملکوتیان و محمد جواد نوروزی و ارزیاب غلامحسین مقیمی تشکر و قدردانی نماید؛ همچنین از زحمات مدیر گروه فقه سیاسی سید سجاد ایزدهی و مدیر اداره امور پژوهشی محمود فلاح و تمام دست‌اندرکاران آماده‌سازی فنی و چاپ و نشر این اثر صمیمانه سپاسگزاری کند. در پایان از رئیس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر نجف لک‌زایی و معاون پژوهشی حجت‌الاسلام والمسلمین محمد هادی یعقوب‌نژاد که مساعدت‌های مؤثر ایشان نقشی مهمی در

به سرانجام رسیدن پژوهش حاضر داشت، تشکر می‌شود و نیز از مدیر اداره نشر پژوهشگاه محمدباقر انصاری به جهت آماده‌سازی و چاپ این اثر قدردانی می‌گردد.

پژوهشکده در راستای حیات و بالندگی خود از انتقادهای و پیشنهادهای علمی استادان، صاحب‌نظران و پژوهشگران محترم استقبال می‌کند. امید است این فعالیت‌ها موجبات رشد و پویایی اندیشه سیاسی اسلام را فراهم کند.

دکتر منصور میراحمدی

مدیر پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی